

Vedran Klaužer

DJELOVANJE BLAŽA MAĐARA, BANA BOSNE,
DALMACIJE, HRVATSKE I SLAVONIJE U NJEGOVOM
PRVOM MANDATU (1470.-1472.). PRILOG
POZNAVANJU VRŠENJA BANSKE DUŽNOSTI
U KASNOM 15. STOLJEĆU

Vedran Klaužer
Hrvatski institut za povijest
Zagreb

UDK 342.5(497.6:497.5)"14"
929.7-05Mađar,B.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 15.6.2012.
Prihvaćeno: 17.10.2012.

Cilj rada je kroz djelovanje Blaža Mađara, bana Bosne, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, prikazati banske aktivnosti u drugoj polovici 15. stoljeća. Pažnja je, na temelju sačuvanih isprava koje je Blaž Mađar izdao kao ban, kao i relevantne literature, usmjerena na komentiranje administrativnih aktivnosti bana, kao i njegovog banskog aparata s podbanovima i ostalim suradnicima koji se javljaju u banskim ispravama. U prilogu se objavljuje itinerar bana Blaža Mađara kao pomagalo kojim će se moći pobliže ocrtati banske administrativne ovlasti.

Ključne riječi: Blaž Mađar, ban Bosne, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, itinerar, podban, 15. stoljeće

Uvod

Nakon dolaska na vlast Matije Korvina dolazi do promjena u različitim dijelovima njegova kraljevstva. Što se kraljevine Slavonije tiče, kralj je težio ondje uspostaviti svoju vlast instaliranjem sebi poslušnih banova. Međutim, taj proces nije tekao lako, jer se nakon Ulrika Celjskog, kneza Zagorja i slavonskog bana, na bansku vlast uzdigao Jan Vitovec, dotadašnji Ulrikov podban, koji je na toj časti ostao sve do svoje smrti 1468. godine.¹ Kako je kralj u početku svoje vladavine bio opterećen borbom za

¹ Tamás Pálosfalvi, Slavonski banovi u 15. stoljeću, u: *Hrvatsko-mađarski odnosi 1102.-1918. Zbornik radova*, ur. Milan Kruhek, Zagreb 2004., str. 48.

krunu i za afirmaciju na prijestolju, bio je prisiljen Vitovca tek pokušati kontrolirati tako da mu dodijeli Nikolu Iločkog kao sudruga u banstvu.²

Nakon pada Bosne 1463. godine, kralj Matija kreće u protunapad kako bi od Osmanlija povratio zauzete dijelove Bosne. Ova vojna kampanja koja je ojačana dogovorom o suradnji s Mletačkom republikom, fokusirala se na povrat utvrda Jajca i Zvečaja, kao i ostalih utvrda uz rijeku Vrbas, koje je kralj zauzeo u prosincu 1463. godine.³ Kako se tijekom te vojne kampanje, pored ostalih velikaša posebno, istaknuo Emerik Zapolja, vrhovni pokladnik i vrhovni kapetan Gornje Ugarske, kralj je 1464. godine njemu povjerio upravu tog oslobođenog dijela Bosne. Emerik Zapolja je postao 1464. godine upravitelj Bosne (*gubernator*), a kralj mu je povjerio i bansku čast u Hrvatskoj i Dalmaciji te ga je imenovao i slavonskim banom umjesto Jana Vitovca.⁴ Na taj način je Emerik Zapolja, kao upravitelj Bosne te ban Dalmacije i Hrvatske, samostalno upravljao tim hrvatskim zemljama Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva, a u Slavoniji mu je sudrugom u banstvu bio transilvanski vojvoda i mačvanski ban, knez Nikola Iločki.⁵

Već 1465. godine kralj ponovno mijenja sistem upravljanja hrvatskim dijelom Kraljevstva, te smjenjuje Emerika Zapolju s navedenih časti,⁶ a kao drugoga bana Slavonije uz Nikolu Iločkoga ponovno postavlja Jana Vitovca.⁷

Krajem 1466. godine kralj smjenjuje Nikolu Iločkog s pozicije bana Slavonije te za bana Dalmacije, Hrvatske i Slavonije postavlja Ivana Thuza od Laka,⁸ uz kojega

² Pálosfalvi, *Slavonski banovi*, str. 48. Prema ispravama Jan Vitovec i Nikola Iločki vršili su zajedno čast banova Slavonije od 20. siječnja 1459. kada nose titulu: *Nicolaus de Wylak et Jan Wythowecz de Greben regni Sclauonie bani*, Magyar Országos Levéltár [Mađarski državni arhiv] (dalje: MOL), Diplomataikai levéltár [Diplomatički arhiv] (dalje: DL), no. 49377. Zadnju zajedničku ispravu izdaju 27. siječnja 1464. kada im titula glasi: *Jan Zagorie comes et Nicolaus de Wylak regni Sclauonie bani* (MOL, DL 275013).

³ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4, Zagreb 1974., str. 64. Pojava službe bana Bosne započinje nakon vojne kampanje Matije Korvina u Bosnu u jesen 1463. Kralj Matija je tada zauzeo Jajce s nekoliko lokalnih utvrda, a naredne godine osvaja Srebrenik dok nakon duge opsade ne uspijeva zauzeti Zvornik. Pál Engel, *The Realm of St Stephen*, London – New York 2001., str. 301. Prema Klaiću, kralj Matija je nakon pada Bosne 1463. tijekom protuosmanske kampanje zimi 1463./1464. godine povratio određeni teritorij te stvorio Jajačku (Bosansku) i Srebrničku banovinu, kojima je 1476. godine dodana i Šabačka banovina. Klaić nadalje navodi da je Jajačka ili Bosanska banovina obuhvaćala uglavnom područje rijeke Vrbasa, Srebrnička nekadašnju oblast Usoru, a Šabačka prostor bivše banovine Mačve. Vidi: Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 5, Zagreb 1974., str. 11.

⁴ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 65.

⁵ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 65. Prema ispravama Emerik Zapolja i Nikola Iločki su zajednički vršili bansku čast od 20. siječnja 1464. (MOL, DL 103674) kada nose titulu: *Emericus de Zapolya regnorum Bosne gubernator ac Dalmacie, Croacie et Nicolaus de Wylak regni Sclauonie bani*. Zadnju zajedničku ispravu Vitovec i Iločki izdaju 8. svibnja 1465. (MOL, DL 34901).

⁶ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 81.

⁷ Prema ispravama Jan Vitovec i Nikola Iločki obnašaju zajedno bansku čast u Slavoniji od 3. lipnja 1466. kada nose titulu: *Jan Zagorie comes perpetuus et Nicolaus de Wylak et cetera Regni Sclauonie bani* (MOL, DL 33815). Prema ispravama zadnju zajedničku ispravu Vitovec i Iločki na navedenoj funkciji izdaju 24. srpnja 1466. kada se tituliraju: *Jan Zagorie comes perpetuus et Nicolaus de Wylak et cetera Regni Sclauonie bani* (MOL, DL 103696).

⁸ Prema ispravama Ivan Thuz od Laka se 19. listopada 1466. sam navodi kao ban titulom: *Johannes Thuz de Lak Regnorum Dalmacie, Croacie et Sclauonie banus ac capitaneus generalis et cetera* (MOL, Diplomataikai Fényképgyűjtemény [Diplomatički arhiv fotokopija] (dalje: DF), no. 290257).

je i dalje ban Slavonije Jan Vitovec.⁹ Nakon smrti Jana Vitovca negdje krajem travnja 1468. godine,¹⁰ Ivan Thuz od Laka skoro cijelu godinu banuje sam,¹¹ dok mu kralj tek početkom 1469. godine dodjeljuje pečuskog biskupa Ivana Česmičkog za sudruga u službi.¹² Navedena dvojica banova obnaša čast do veljače 1470.,¹³ kada kralj Matija smjenjuje navedene banove i za bana Bosne, Dalmacije, Hrvatske i cijele Slavonije postavlja svog kraljevskog kapetana Blaža Mađara.¹⁴ Ovu titulu i samostalnu službu Blaž Mađar drži sve do proljeća 1471. godine,¹⁵ kada mu za kralj sudruga u službi dodjeljuje hrvatskog plemića Damjana Horvata od Litve (prethodno je bio kraljičin rizničar).¹⁶ Iako se titule iz većine isprava što su ih ti banovi izdali, a koja je glasila banovi Slavonije (*Blasius Magyar et Damianus Horwath de Lythwa inter cetera Regni Sclauonie bani*),¹⁷ ne bi moglo pouzdano definirati prostor njihove vlasti, jedna zajednička isprava od 25. lipnja 1471. donosi nam potpunu titulaturu koja glasi banovi Bosne, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije (*Blasius Magyar et Daminaus Horwath de Lythwa regnorum Bosne, Dalmacie, Croacie et Sclauonie bani*).¹⁸ Stoga je jasno da se prethodna vlast Blaža Mađara nad navedenim područjima nastavlja i tijekom zajed-

⁹ Prema ispravama prvu zajedničku ispravu Ivan Thuz od Laka i Jan Vitovec izdaju 31. siječnja 1467. kada se tituliraju: *Johannes Thwz de Lak et Jan Zagorie comes perpetuus et Regni Sclauonie bani* (MOL, DF 255794), a ispravu s potpunom titulacijom nalazimo u ispravi od 9. svibnja 1467. kada titula glasi: *Johannes Thwz de Lak regnorum Dalmacie, Croacie et Jan Zagorie perpetuus comes Regni Sclauonie bani* (MOL, DL 100766).

¹⁰ Zadnja zajednička isprava banova Jana Vitovca i Ivana Thuza od Laka je 18. travnja 1468. kada im je titula: *Jan Zagorie comes perpetuus et Johannes Thwz de Lak et cetera regni Sclauonie bani*, Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), Documenta medievalia varia (dalje: DMV), no. 436 (MOL, DF 218920).

¹¹ Ivan Thuz od Laka banuje sam od 7. svibnja 1468. kada mu je titula: *Regni Sclauonie banus* (MOL, DL 107001). Potpunu titulaciju bana Ivana Thuza od Laka nalazimo u ispravi od 23. svibnja 1468. kada je titula: *Regnorum Dalmacie, Croacie et Sclauonie banus* (Nadbiskupski i kaptolski arhiv u Zagrebu (dalje: NAZ, KAZ), Acta loci credibilis (dalje: ALC), Series I, T 150; MOL, DF 275102), a zadnju ispravu kao samostalni ban izdaje 22. siječnja 1469. kao *regni Sclauonie banus* (HDA, DMV, no. 442; MOL, DF 218926).

¹² Pregledom sačuvanih isprava Ivan Česmički i Ivan Thuz od Laka prvu zajedničku ispravu izdaju 21. siječnja 1469. kao *regni Sclauonie bani* (MOL, DL 103708), dok njihovu detaljniju titulaciju nalazimo u ispravi od 23. siječnja 1469., a koja glasi: *Johannes episcopus ecclesie Quinqueeclesiis et Johannes Thwz de Lak Regni Sclauonie bani* (MOL, DF 261836).

¹³ Zadnju zajedničku ispravu izdaju 14. veljače 1470., kao *Johannes episcopus ecclesie Quinqueeclesiensis et Johannes Thwz de Lak regni Sclauonie bani* (MOL, DL 34917).

¹⁴ Prva isprava koju Blaž Mađar izdaje samostalno vršeći navedene službe je ona od 22. veljače 1470. s titulom *Regnorum Bozne, Dalmatie, Croatie totiusque Sclauonie banus* (MOL, DL 100795).

¹⁵ Zadnja samostalna isprava Blaža Mađara na navedenim službama je 5. veljače 1471., usp.: Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje: AHAZU), fond Diplomata latina (dalje: D), fasc. XV, no. 38 (MOL, DF 231580).

¹⁶ Pálósfalvi, *Slavonski banovi*, str. 49; Marija Karbić, Od hrvatskog sitnog plemića do ugarskog velikaša i hrvatskog bana: Damjan Horvat od Litve i njegova obitelji, u: *Croato-Hungarica. Uz 900 godina hrvatsko-mađarskih povijesnih veza*, ur. Milka Jauk-Pinhak – Csaba Gy. Kiss – István Nyomárky, Zagreb 2002., str. 119.

¹⁷ Titula 14. svibnja 1471. glasi: *Blasius Magyar et Damianus Horwath de Lythwa inter cetera Regni Sclauonie bani* (MOL, DL 10712).

¹⁸ MOL, DL 10712.

ničkog banovanja s Damjanom Horvatom,¹⁹ negdje do sredine 1471. godine,²⁰ kada je Bosna izdvojena iz njihove službe i povjerena Nikoli Iločkomu, koji postaje izabrani kralj Bosne.²¹ Banovanje u ostalim kraljevinama Blaž Mađar i Damjan Horvat vrše zajedno sve do kraja 1471. godine.²²

Nova promjena dogodila se krajem banovanja Blaža Mađara negdje krajem 1471. godine.²³ Nikola Iločki, izabrani kralj Bosne, i Damjan Horvat u veljači 1472. počinju zajednički obnašati dužnost bana Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.²⁴ Kako kralj Matija razrješava Nikolu Iločkog dužnosti bana Slavonije krajem 1473. godine i Nikola Iločki i Damjan Horvat sveukupnu zajedničku službu završavaju kao banovi Slavonije krajem 1473. godine.²⁵

Novi ban Slavonije postaje Ivan Ernušt od Čakovca od siječnja 1474. koji tu čast vrši sve do ožujka 1476. godine.²⁶ Nakon smrti Ivana Ernušta u ožujku 1476.,²⁷ za kojeg nema u ispravama potvrde da je vršio i službu bana Hrvatske i Dalmacije (što ne znači da nije), za bana Slavonije postavljen je u kolovoza 1476. Petar Bočkaj od Rasinje,²⁸ koji tu službu vrši kratko vrijeme – do 20. kolovoza 1476.²⁹

¹⁹ MOL, DL 100815.

²⁰ Čini se da je kralj Matija povjerio Bosnu Nikoli Iločkome negdje u ljeto 1471. godine jer se još 25. lipnja 1471. Blaž Mađar i Damjan Horvat nazivaju *Blasius Magyar et Daminaus Horwath de Lythwa regnorum Bosne, Dalmacie, Croacie et Sclauonie bani* (MOL, DL 100815), dok se u svim kasnijim ispravama koje su izdali do samog kraja zajedničkog banovanja nazivaju *Blasius Magyar et Damianus Horwath de Lythwa inter cetera Regni Sclauonie bani*. Blaž Mađar i Damjan Horvat zadnju zajedničku ispravu izdaju 11. listopada 1471. godine kao *Blasius Magyar et Damianus Horwath de Lythwa inter cetera Regni Sclauonie bani* (MOL, DL 100820).

²¹ Vjekoslav Klaić, Hrvatsko kraljevstvo u XV. stoljeću i prvoj četvrti XVI. stoljeća, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, god. 8, br. 1, Zagreb 1905., str. 137.

²² Prema sačuvanim ispravama Blaž Mađar i Damjan Horvat zadnju zajedničku ispravu izdaju 11. listopada 1471. kao *Blasius Magyar et Damianus Horwath de Lythwa inter cetera Regni Sclauonie bani* (MOL, DL 100820).

²³ Iako se Blaž Mađar još u ožujku i travnju 1472. navodi kao ban Dalmacije i Hrvatske u pismu prepoštu samostana u Jasovu (u Gornjoj Ugarskoj), čini se da se radilo o običaju da se dužnosnici nazivaju titulama službi koje su za života obnašali. Stoga, pretpostavljam da je i u ovim slučajevima upravo riječ o tome (MOL, DF 234475; DL 95389).

²⁴ Prva zajednička isprava Nikole Iločkoga i Damjana Horvata od Litve je 10. veljače 1472.: *Nicolaus electus Rex Bozne et Damianus Horwath de Lythwa inter cetera regni Sclauonie bani* (MOL, DL 103733). O banovanju Damjana Horvata i Nikole Iločkoga, vidi: Karbić, *Od hrvatskog sitnog plemića*, str. 123.

²⁵ Zadnja zajednička isprava Nikole Iločkoga i Damjana Horvata je 22. studenog 1473.: *Nicolaus dei gracia Rex Bozne et Damianus Horwath de Lythwa inter cetera Regni Sclauonie bani* (MOL, DL 103754). Damjan Horvat nakon ove smijene s pozicije bana Slavonije ostao vršiti službu bana Dalmacije i Hrvatske koju je najvjerojatnije obnašao do svoje smrti 7. veljače 1475. Vidi: Karbić, *Od hrvatskog sitnog plemića*, str. 124.

²⁶ Prvu ispravu koju Ivan Ernušt izdaje kao ban Slavonije je 5. siječnja 1474. navodeći se kao: *Johannes Ernusth Regni Sclauonie banus et cetera* (MOL, DL 88549). Zadnja isprava bana Ivana Ernušta je 8. veljače 1476. kada se navodi kao: *Johannes Ernust comes Zoliensis nec non Regni Sclauonie banus* (MOL, DL 33488).

²⁷ Ivan Ernušt najvjerojatnije je umro u ožujku 1476. s obzirom na to da je sačuvana njegova oporuka datirana 3. ožujka 1476. (MOL, DL 49525).

²⁸ Prvu ispravu koju Petar Bočkaj izdaje kao slavonski ban 3. kolovoza 1476. kada se navodi kao *Petrus Bosckay de Raszinakerestur Regni Sclauonie banus* (NAZ, KAZ, Acta Antiqua, fasc. 88, no. 2; MOL, DF 256813).

²⁹ Zadnja isprava koju izdaje ban Petar Bočkaj je 20. kolovoza 1476. kao *Petrus Bosckay de Raszinakerestur Regni Sclauonie banus* (AHAZU, D-XVI-11; MOL DF 231667).

Završetkom službe bana Petra Bočkaja kao bana Slavonije od kolovoza 1476. nastaje znatna promjena u vršenju banske časti u hrvatskom dijelu Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva. Naime, negdje iza kolovoza, a najkasnije do listopada 1476. godine, kralj postavlja Ladislava Egervarskog za bana Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, čime su sve tri kraljevine opet ujedinjene, ali sada isključivo pod upravom jednoga bana.³⁰ Isto tako, period banske vlasti se prolongira (Ladislav Egervarski je na navedenoj funkciji od listopada 1476. do kolovoza 1482.),³¹ te više kralj Matija Korvin ne imenuje banove u relativno brzom rotaciji i dvojnomo obnašanju banske dužnosti, pri čemu se vidjela tendencija postavljanja jednog bana vojničke provenijencije i jednog bana financijskog stručnjaka.³²

Kako bi se vidjelo na koji je način banska čast funkcionirala u periodu od dolaska Matije Korvina na prijestolje 1458. godine do konsolidiranja banske vlasti u hrvatskom dijelu Hrvatsko-Ugarskog kraljevstva 1476. godine, u ovom radu odabran je segment tog kraljevog procesa i strategije pregledom banskih aktivnosti Blaža Mađara (od 1470. do 1472. godine), pripadnika nižeg plemstva, dugogodišnjeg vjernog pristaše obitelji Hunjadi, kao i iskusnog vojnog zapovjednika i donedavnog kapetana Gornje Ugarske.³³

Banska djelatnost Blaža Mađara, bana Bosne, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije

Najviše sačuvanih isprava o djelovanju bana Blaža Mađara odnose se na obnašanje banske časti u kraljevini Slavoniji. Stoga ostaje nejasno kakvu je bansku vlast obnašao Blaž Mađar u Kraljevinama Dalmaciji i Hrvatskoj, a isto tako nedostatkom izvora ostaje nejasno na koji način je ban vodio svoje poslove koji su se ticali kraljevine Bosne. Kako je u proučavanom razdoblju najvišu pravosudnu funkciju u kraljevinama Slavoniji, Dalmaciji i Hrvatskoj obavljao banski sud, iz sačuvanih isprava banova Blaža Mađara i Damjana Horvata možemo iščitati neka od pravila i modela funkcioniranja tih sudova. Iako je teritorij pod banskom vlašću s obzirom na dvije upravne oblasti (Slavoniju i Hrvatsku s Dalmacijom) podijeljen na dva banska suda, od kojih se onaj banski sud za kraljevinu Slavoniju trebao održavati u Križevcima i

³⁰ Klaić, Hrvatsko kraljevstvo, str. 137. Prema sačuvanim dokumentima prva isprava bana Ladislava Egervarskog je ona od 15. listopada 1476., kada se titulira: *Ladislaus de Egerwara Regnorum Dalmacie, Croacie ac tocius Sclauonie banus* (MOL, DL 17875).

³¹ Zadnja isprava koju Ladislav Egervarski izdaje je 21. kolovoza 1481.: *Ladislaus de Egerwara Regnorum Dalmacie, Croacie et Sclauonie banus* (MOL, DL 107054).

³² Pálosfalvi, Slavonski banovi, str. 50.

³³ Cjelokupnu karijeru, obiteljske i ostale veze, kao i posjede Blaža Mađara u razdoblju koje je prethodilo njegovu banovanju u hrvatskom dijelu kraljevstva, obradio sam u članku: *Croatian-Slovak Connections through the Activities of Blaise Magyar. An Example of Political and Family Connections between Slovak and Croatian Nobility*, u: *Slovensko a Chorvátsko: Historické paralely a vzťahy (do roku 1780) / Slovačka i Hrvatska: Povijesne paralele i veze (do godine 1780.) / Slovakia and Croatia: Historical Parallels and Connections (until 1780)* (predano za tisak).

Zagrebu a onaj za kraljevinu Hrvatsku i Dalmaciju u Kninu (kasnije u Bihaću),³⁴ iz sačuvanih isprava navedenih banova moguće je iščitati samo model i karakteristike funkcioniranja navedenog suda u Kraljevini Slavoniji. Isto tako ostaje pitanje, s obzirom na to da nema sačuvanih dokumenata, je li u Bosni funkcionirao zaseban banski sud za vrijeme banovanja Blaža Mađara i Damjana Horvata.

a) Banska sudska djelatnost

Kako bi iz sačuvanih isprava izdvojili one koje se tiču održavanja banskog suda, potrebno je razlučiti nazive koje banovi koriste za svoje sudove te uočiti mjesta i svetkovine na kojima su se prema navedenim odredbama trebali održati. Banski sudovi trebali su se održavati prema vremenskoj odredbi određenoj na slavanskom saboru 1432. godine na određena četiri roka i trajati dok se ne riješe sve parnice.³⁵ Rokovi za banske sudove su bile 15 dana prije blagdana sv. Jurja, nakon oktava sv. Jakova (25. lipnja), 15 dana prije blagdana sv. Mihovila Arhandela ili nakon oktava Bogojavljenja,³⁶ a s obzirom na to da su se održavali nakon navedenih oktava, zvali su se i oktavalni sudovi. Banskim sudovima je predsjedao ban uz prisustvo podbanova, a kada je ban odsutan onda su ga zamjenjivali. Uz bana i podbanove na tim su sudovima bili prisutni i prisjednici (*asesores*) koje su slavonski staleži sami izabirali. Na tim sudovima također je bio prisutan i protonotar kraljevine Slavonije, koji je ujedno bio i čuvar državnog pečata.³⁷

b) Banski sud – Oktavalni sudovi za vrijeme Blaža Mađara i Damjana Horvata

Kako se zapravo samo za neke isprave može izričito reći da su nastale kao produkt djelovanja banskih sudova, potrebno je reći na koji način se one definiraju. To su ponajprije one banske isprave u kojima sam ban ili banovi navode formulacijom *in sede nostra judiciaria* da se radi o njihovom banskom sudu, a koja još u sebi sadržava i mjesto održavanja banskog suda (Križevci, Zagreb), kao i gore navedene svetkovine kada su se sudovi trebali održavati. Isprave koje banovi izdaju u drugim mjestima Križevačke županije, a koje datacijom pripadaju izvan termina oktavalnih sudova, ne spadaju pod rezultat rada banskog suda, već su nastale kao rezultat administrativnog djelovanja banova na terenu.

S obzirom na nepotpunu dokumentaciju, podatke i argumente o održavanju oktavalnih sudova za vrijeme Blaža Mađara i Damjana Horvata moramo crpiti detalj-

³⁴ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 5, str. 35.

³⁵ Na ist. mj.

³⁶ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 5, str. 35; Antun Dabinović, *Hrvatska državna i pravna povijest*, Zagreb 1940., str. 252; Ivan Beuc, *Povijest institucija državne vlasti kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije*, Zagreb 1985., str. 206.

³⁷ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 5, str. 35.

nom analizom svih isprava u kojima su banovi možda naveli bilo kakav podatak o oktavalnom sudu koji se održao ili će se održati. Kako bi se čim jasnije dala argumentacija za održavanje banskih sudova kroz godinu opisat ću argumente iz dokumenata koji u sebi sadrže podatke potrebne za slaganje kronološkog održavanja banskih sudova unutar jedne godine.

Prema navedenim pravilima, prvi banski sud kojem je Blaž Mađar predsjedao za vrijeme samostalnog banovanja održao se nakon sv. Jurja u Križevcima (*feria secunda proxima octavaus festi beati Georgii Martiris, in figura nostri iudicii*).³⁸ Banski sudovi za 1470. godinu održali su se i na oktave sv. Jakova Apostola u Križevcima,³⁹ kao i banski sud koji se održao na oktave Mihovila Arhandela u Križevcima.⁴⁰ U 1471. godini ban Blaž Mađar je još kao samostalni ban održao banski sud nakon oktava Bogojavljenja (*feria secunda proxima post Epiphaniarum Domini*) u Križevcima,⁴¹ a za vrijeme zajedničkog banovanja s Damjanom Horvata održao je banski sud na Jurjevo 1471. godine.⁴²

Na temelju navedenog možemo zaključiti kako se banski sud za vrijeme bana Blaža Mađara održavao u Križevcima redovito na sva četiri termina, a sveukupno se održalo pet banskih sudova za vrijeme samostalnog banovanja Blaža Mađara i jedan banski sud u vrijeme zajedničkog banovanja s Damjanom Horvatom.

Osim utvrđivanja mjesta i termina na kojima je ban Blaž održavao banski sud, potrebno je ukratko opisati koji su se slučajevi tim prilikama rješavali. Prije samog opisa slučajeva potrebno je napomenuti da su mnogi slučajevi zapravo bili sporovi koji su započeli i prije dolaska Blaža na funkciju bana, kao i da su mnogi od njih završeni tek nakon njegova odlaska, pa ih zbog vremenskog raspona kojim se ovaj rad bavi nije moguće detaljno analizirati već će se ovom prilikom slučajevi samo izložiti kronološki. Ovdje je potrebno napomenuti da se u radu nisam pobliže bavio samim plemićima, njihovim obiteljima i posjedima, nego samo u onoj mjeri koliko je bilo potrebno da se utvrdi da su plemići kojima Blaž Mađar izdaje isprave i rješava sporove plemići Kraljevine Slavonije, odnosno Križevačke ili Zagrebačke županije. U općenitom identificiranju plemića s prostora Križevačke županije koristio sam iscrpan pregled plemićkih obitelji Križevačke županije, što ga je izradio Tamás Pálosfalvi u svojoj doktorskoj radnji,⁴³ dok sam za detektiranje posjeda iz imenskih predikata plemića koji su dolazili pred sud bana Blaža Mađara, kao i detektiranje posjeda oko kojih se spore, uz prethodno spomenutu disertaciju koristio i radove Georga Hellera,⁴⁴ i Pála Engela.⁴⁵ One posjede kao i imenske predikate koje nisam

³⁸ MOL, DL 107009.

³⁹ MOL, DL 107009, 33158, 100804.

⁴⁰ MOL, DL 100805.

⁴¹ MOL, DL 100804, 100805.

⁴² MOL, DL 107012.

⁴³ Tamás Pálosfalvi, *The Noble Elite in The County of Körös (Križevci), 1400-1526*, neobjavljena doktorska disertacija, Budapest: Central European University 2012., *passim*.

⁴⁴ Georg Heller, *Comitatus Crisiensis*, München 1978., *passim*.

⁴⁵ Pál Engel, *Magyarország a középkor végén* [Ugarska na kraju srednjeg vijeka], CD-ROM, Budapest 2001., *passim*.

uspio uz pomoć navedenih pomagala definirati ostavio sam u izvornom obliku, uz eventualne naznake o mogućem definiranju.

Kao što je rečeno, prvi banski sud za vrijeme samostalnog banovanja Blaža Mađara održao se u Križevcima nakon oktava sv. Jurja 1470. godine. Prvi sačuvani podatak o ovom banskom sudu je banov nalog što ga je izdao 9. svibnja čazmanskome kaptolu da pozove sve sukobljene stranke oko prava na posjede *Garignica* i ostale u Križevačkoj županiji, a koji se vodio još od prethodne godine pod banovima Ivanom Thuzom od Laka i Ivanom Česmičkim, na sljedeći banski sud koji će se održati nakon oktava sv. Jakova u Križevcima.⁴⁶ Tom je prilikom ban rješavao i spor što su ga vodili Mihovil, sin Ladislava Latkovića od Latkovine,⁴⁷ protiv Ladislava i Mihovila, sinova Stjepana, i Stjepana i Ivana, sinova Ladislava Roha od Deše,⁴⁸ oko prava na posjede *Mihaljevac* i ostale u Križevačkoj županiji.⁴⁹ Ban je 13. svibnja, nakon saslušanja oko spora, odlučio da se navedeni Ladislav, Mihovil i Ivan Roh od Deše moraju pojaviti na nadolazećem banskom sudu što će se održati na nadolazeće oktave sv. Jakova Apostola u Križevcima te donijeti sve isprave koje posjeduju i kojima polažu pravo na navedene posjede.⁵⁰ Isto tako, na ovom je banskom sudu ban izdao i ispravu vezanu za spor koji vode sukobljene strane: plemkinja Katarina, udovica pokojnog Jurja, sina Petra Zrinskog, koju preko punomoći izdane od samoga bana Blaža zastupa Nikola Grandaković od Filetinca (*Nicolaus Grandakoych de Filethincz*), i s druge strane Petra, sina pokojnog Petra Zrinskog, kojeg preko palatinskog pisma punomoći zastupa Nikola Berčinski (*de Bercin*). Ban odlučuje 13. svibnja u dogovoru sa zastupnicima sukobljenih stranaka da, s obzirom na to da su oktave završile, da se svi preostali sporovi riješe na banskom sudu na nadolazeće oktave sv. Jakova u Križevcima putem arbitraže u kojoj će svaka strana izabrati po šest zastupnika.⁵¹

Kako za banski sud u Križevcima održan nakon oktava sv. Jakova nemamo sačuvanih direktnih isprava i podataka o sporovima koji su se tamo rješavali, osim

⁴⁶ MOL, DL 107010.

⁴⁷ O obitelji vidi: Pálosfalvi, *The Noble Elite*, str. 172-174.

⁴⁸ Za obitelj Roh de Deeche vidi: Isto, str. 216-220.

⁴⁹ MOL, DL 107009.

⁵⁰ U ispravi se navodi da se stranke u sporu moraju pojaviti pred banom u Križevcima na nadolazeće oktave sv. Jakova: *conferimus eo modo vt antefati Ladislais, Michael, Stephanus et Iohannes Voh in causa attractis vel pertinere eorum legitimis vniuersos litteras et litteralia instrumento quas ipsi in facto dictorum possessionum Myhalyowcz et Zador vocatorum habeant confectas et emanatas, in octauis festi beati Jacobi Apostoli nunc venturi producere et exhibere debeant* (MOL, DL 107009).

⁵¹ ... *quomodo ipsi vniuersas et quoslibet causas ipsorum, quas iidem in presentibus octauis manere habuissent coram nobis, dispositionem et ordinationem ac compositionem sex proborum et nobilium virorum pro easdem partes eligendorum et deputatuorum talliter submississent immo submiserunt coram nobis, vt quidem idem sex probi viris per easdem partes electi et deputati hic Crisii in octauis beati Jacobi Apostoli nunc proxime a futuri auditis ipsorum partium propocionibus et allegacionibus et aliis documentis conprobabilibus causis ipsorum in pretractis sentenciando arbitratiuo fecerint disposuerint et ordinauerint* (MOL, DL 33158). O tim događajima u vezi knezova Zrinskih vidi: Damir Karbić – Suzana Miljan, Knezovi Zrinski između starog i novog teritorijalnog identiteta u 14. i 15. stoljeću, u: *Susreti dojuju kultura. Obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti*, ur. Sándor Bene, Zoran Ladić i Gábor Hausner, Zagreb 2012., str. 32-33.

gore navedenih sporova za koje je određen taj termin, vidljivo je iz kasnijih isprava da su na tom banskom sudu svoj spor već vodili, ili tek započeli voditi na prošlom banskom sudu u Križevcima na oktave sv. Jakova, Kristofor, sin pokojne plemkinje Suzane, kćerke pokojnog Ladislava od Pakre⁵² i ostali članovi porodice oko prava na posjede Labašovec i Garignica.⁵³ Isto tako, iz kasnije sačuvane isprave vidljivo je da se na banskom sudu u Križevcima nakon oktava Mihovila Arkandela 1470. rješavao spor koji vode plemkinja Ilka, kćerka Mihovila sina Ipolita od Slanice, udova Ivana od Grđevca,⁵⁴ protiv Ivana, sina Stjepana, sina Pavla, od Pašijana.⁵⁵

Sljedeće, 1471. godine, ban Blaž Mađar u siječnju održava banski sud u Križevcima nakon oktava Bogojavljenja, gdje 24. siječnja izdaje ispravu kojom se nastavlja spor započet na prošlom banskom sudu u Križevcima na oktave sv. Jakova, a koji vode već spomenuti Kristofor od Pakre i ostali članovi porodice.⁵⁶ Na ovom banskom sudu ban nastavlja rješavati i prethodno spomenuti spor plemkinje Ilke protiv Ivana od Pašijana.⁵⁷ Zajedničko banovanje Blaža Mađara i Damjana Horvata započinje na banskom sudu održanom na oktave sv. Jurja u Križevcima 1471. godine. Tamo banovi nastavljaju svoju sudbenu djelatnost te izdaju ispravu 14. svibnja kojom rješavaju spor između Fridrika od Svetog Jakoba protiv plemkinje Elizabete, udovice pokojnog Jurja Deše od Latkovine.⁵⁸ Iz isprave nam je zanimljiv i podatak o točnoj lokaciji u Križevcima gdje se održavao banski sud. Naime, na poleđini isprave se navodi da je rečeni sud održan u Križevcima u crkvi sv. Križa.

Kako je to zadnji banski sud održan za vrijeme cjelokupnog banovanja Blaža Mađara čime završava vremenski okvir kojim se ovaj rad bavi, na temelju navedenog što se tiče banskih sudova u kraljevini Slavoniji možemo zaključiti da banski sudovi u Kraljevini Slavoniji funkcioniraju i održavaju se redovito. Ban Blaž Mađar održava samostalno i kasnije zajedno s Damjanom Horvatom banske sudovi u Križevcima do četiri puta godišnje na sve po odredbama navedene rokove. S druge strane, kao što je prethodno rečeno, za ostale kraljevine Dalmaciju, Hrvatsku i Bosnu u vrijeme njegova banovanja nije moguće ništa zaključiti zbog nedostatka izvora.

c) Ostale banske sudske djelatnosti

Pod ovim banskim djelatnostima možemo smatrati sve sudske odluke koje se nisu donosile tijekom banskih sudova ali se tiču sporova koje vode plemići, u čiju svrhu kojih ban izdaje razne potvrde. Tako je u Zagrebu ban Blaž Mađar 2. veljače 1471. izvješten o rješavanju spora započetog prethodne godine između Mihovila Latkovića od Latkovine

⁵² O obitelji Pekri vidi Pálosfalvi, *The Noble Elite*, str. 198-207.

⁵³ MOL, DL 100804.

⁵⁴ Heller, *Comitatus Crisiensis*, str. 124.

⁵⁵ MOL, DL 100805.

⁵⁶ MOL, DL 100804.

⁵⁷ MOL, DL 100805.

⁵⁸ MOL, DL 107012.

protiv Ladislava i Mihovila, sinova Stjepana, te Stjepana i Ivana, sinova Ladislava Roha od Deše, oko prava na posjede Mihaljavac i ostalih u Križevačkoj županiji.⁵⁹ U Čazmi ban s podbanovima izdaje i ispravu 17. lipnja 1470., kojom se određuje da sukobljene strane Stjepan literat, sin plemkinje Lucije, kćerke pokojnog Ivana Arlandova od Donje Stubice, i knez Petar Zrinski svoje sporove riješe arbitražno u Križevcima na nadolazeći blagdan sv. Lovre Mučenika.⁶⁰

S obzirom na prethodno dogovorenu arbitražu između Stjepana literata od Donje Stubice i kneza Petra Zrinskog, ban se iz Pavlovca zajedno s podbanovima vraća u Križevce. Iako nije sačuvana isprava o rješavanju spora arbitražom, moguće da je ban na njoj prisustvovao jer se nalazi u Križevcima nekoliko dana prije navedenog blagdana sv. Lovre, kada izdaje ispravu 4. kolovoza 1470. kojom se odgađaju svi sporovi koje međusobno vode Ladislav sin Hermana Grebenskog i njegov pastarak Mihovil Latković od Latkovine protiv Franka Fancha od Grđevca.⁶¹

O banskoj sudskoj aktivnosti izvan područja kraljevine Slavonije i Križevačke županije, a koja se ticala rješavanja raznih sporova koji su se trebali rješavati na dvoru, saznajemo prilikom putovanja bana Blaža Mađara u studenom 1470. u Budim na kraljevsko vijeće koje je sazvao kralj Matija Korvin. Na tom vijeću ban Blaž Mađar rješavao je s prelatima i barunima 24. i 27. studenog slučaj nasilja i otimanja robe i drugih dragocjenosti koje su Franji, kapelanu i službeniku kraljeva rođaka i transilvanijskog vojvode Ivana Pongraca od Dengelega oduzeli križevački plemići Petar od Gudovca⁶² i Ladislav sin Hermana Grebenskog.⁶³

Banska administrativna djelatnost

Kako nisu sve banske zadaće zahtijevale aktiviranje banskih sudova i donošenje sudskih odluka, uočljivo je da su se poslovi administrativne naravi, poput uvođenja u posjed, prodaje posjeda, povrata založenih posjeda i naloga za istragom, rješavali na terenu. Stoga možemo reći da je u razdoblju između dogovorenih banskih sudova ban putovao sa svojim banskim aparatom po županiji prilikom čega je izdavao isprave koje su se doticale lokalnog plemstva. Tako ban Blaž Mađar odlazi u Zagreb gdje 19. ožujka 1470. izdaje nalog Zagrebačkom kaptolu da istraži nasilja i štete koje su, na pritužbu Stjepana, sina Ivana, sina Loranda Grebenskog (*de Greben*) i njegova sina Jurja, počinili kaštelani i familijari Jurja, Ivana i Vilima, sinova pokojnog Jana Vitovca, kneza Zagorja, na posjedima spomenutih plemića. Ovaj nalog je ban osnažio s pečatom Ivana *de Gepew*, župana Zagrebačke županije.⁶⁴

⁵⁹ MOL, DL 103728.

⁶⁰ MOL, DL 33157. Vidi i: Karbić – Miljan, Knezovi Zrinski, str. 20.

⁶¹ MOL, DL 103723. Za obitelj Fanch od Grđevca vidi: Pálosfalvi, *The Noble Elite*, str. 84-91.

⁶² O obitelji Gudovečki (od Gudovca) vidi: Pálosfalvi, *The Noble Elite*, str. 111-118.

⁶³ MOL, DL 102176, 45438. O obitelji Ladislava Grebenskog vidi: Pálosfalvi, *The Noble Elite*, str. 102-111.

⁶⁴ MOL, DL 103718.

Put po terenu je ban započinjao i nakon banskih sudova u Križevcima. Tako ban Blaž Mađar s podbanovima nakon završetka banskog suda na Jurjevo 1470. u Križevcima, odlazi u Čazmu, gdje 2. lipnja 1470. izdaje ispravu kojom Ivan, drugi suprug pokojne plemkinje Suzane, kćerke pokojnog Ladislava od Pakre, prepušta u trajno vlasništvo Dominiku, župniku crkve sv. Nikole Ispovjednika u Popovcu, tri kmetska selišta, koje su Dominiku predali kao zalog u vrijednosti od 30 florena pokojna Suzana, njezin sin Kristofor i prvi suprug Kristofor Pawsynger zbog nasilja što ih je nad rečenim župnikom napravio navedeni Kristofor Pawsynger.⁶⁵ Iz Čazme ban s podbanovima odlazi u Velike Sredice (*Jakoszerdahel*), gdje prilikom zasjedanja s plemićima kraljevine⁶⁶ saslušava kaštelane plemkinje Sofije, udovice Stjepana, sina pokojnog Dersa od Szerdahelya (*de Zerdahel*)⁶⁷ o nekim nasiljima.⁶⁸

Sličan slučaj banskog terenskog administrativnog rada dogodio se 13. srpnja 1470., kada ban, nakon sastanka s plemićima u Sredicama 1470. godine, odlazi u Pavlovec, gdje Čazmanskom kaptolu izdaje nalog o uvođenju Ladislava sina Hermana Grebenskog u posjede Srednica i Popovec u Križevačkoj županiji.⁶⁹ Krajem godine ban se vraća u Križevce, gdje ga nalazimo 13. listopada 1470. kada zajedno s podbanovima izdaje neku ispravu Nikoli, sinu pokojnog Lovre i Nikoli, sinu Mihovila od Pakre (*de Peker*).⁷⁰

Osim rada na terenu, ban je i nakon završetka banskih sudova boraveći još u Križevcima, najvjerojatnije prije polaska u administrativni obilazak županije, izdavao razne naloge koji se nisu ticali odluka banskog suda.

Tako je nakon banskog suda u Križevcima na Bogojavljenje 1471. godine ban Blaž Mađar 5. veljače, boraveći još u Križevcima, izdao ispravu kojom potvrđuje izvršenu zabranu prodaje posjeda Žavnica⁷¹ u Križevačkoj županiji, što ju je uložio Petar, sin Nikole Mikčeca od Crkvene.⁷² Slično tome, ban iz Križevaca još 25. siječnja naređuje Čazmanskom kaptolu uvođenje Ladislava, sina Hermana Grebenskog u posjed kaštela Kristalovec u Križevačkoj županiji.⁷³

Kako se dolaskom Damjana Horvata kao sudruga u banstvu i dalje uredno vrši sudbena vlast putem održavanja banskih sudova, tako se i rad na terenu provodi po istom principu kao prethodne godine. Tako Blaž Mađar zajedno s Damjanom, nakon banskog suda u Križevcima nakon oktava sv. Jurja 1471. godine, odlazi na teren.

⁶⁵ MOL, DL 103726.

⁶⁶ *Nos Blasius Magyar Regnorum Bozne, Dalmatie, Croatiae totiusque Sclauonie Banus et cetera memorie comendamus quod nobis feria secunda proxima post festum Sancte Trinitatis vnacum regni nobilibus hic in opide Jakoszerdahel constitutis et existentis* (MOL, DL 17025).

⁶⁷ Heller, *Comitatus Crisiensis*, str. 272. O obitelji Dersfi od Szerdahelya (*de Zerdahel*), vidi: Pálosfalvi, *The Noble Elite*, str. 72-73.

⁶⁸ MOL, DL 17025.

⁶⁹ MOL, DL 100797.

⁷⁰ MOL, DL 100802.

⁷¹ Heller, *Comitatus Crisiensis*, str. 261.

⁷² AHAZU, D-XV-38; MOL, DF 231580.

⁷³ MOL, DL 100808.

Banovi se nalaze 31. svibnja 1471. u Hrsovom, gdje izdaju ispravu kojom plemkinja Agata, udova Juraja, sina Petra Petranića od Hrsova, prodaje četiri oranice Pavlu i Blažu, sinovima Benedikta od Hrsove, za tri florena.⁷⁴ U lipnju banovi nastavljaju rad po terenu te ih nalazimo 25. lipnja 1471. u Rovišću, gdje izdaju ispravu kojom Ivan Đurđević od Sv. Andrije i njegov sin Ivan prodaju svoje oranice Ladislavu sinu Hermana Grebenskog za 30 zlatnih florena.⁷⁵ Nakon okupljanja plemića početkom srpnja u Rakovcu, banovi se nalaze 29. srpnja 1471. u Zagrebu, gdje izdaju nalog zagrebačkom kaptolu o uvođenju Klementa literata od Đuvorevca u posjed Šalamunovec.⁷⁶ Slijedi ponovno bansko administrativno djelovanje na terenu te se banovi nalaze 20. kolovoza 1471. u Pavlovcu, gdje izdaju ispravu kojom se Pavao Veliki Mlađi (*Magnus iunior*), sin pokojnog Martina zvanog Jakopić od Matešovca,⁷⁷ obvezuje za primljenih 24 zlatnih florena, vratiti tri kmetska selišta u Križevačkoj županiji, kao i ispravu o zalogu plemkinji Margareti, kćerki pokojnog Tome zvanog Švab (*Swap*) od Moruševca,⁷⁸ i njenoj kćeri Ani.⁷⁹ U rujnu su banovi i dalje na terenu te se 12. rujna 1471. nalaze u Donjoj Zelini, gdje nalažu zagrebačkom kaptolu da provede istragu o nasiljima što su ih počinili službenici i kaštelani Ladislava Svetačkog, donedavnog podbana i križevačkog župana, na posjedima Ivana, Stjepana i Nikole Blagajskih.⁸⁰ Godinu 1471. u administrativnom smislu banovi završavaju u Križevcima izdajući 11. studenog nalog čazmanskome kaptolu o uvođenju Ladislava, sina Hermana Grebenskog, u posjed Zgon i ostalih u Križevačkoj županiji.⁸¹

Banska politička djelatnost

Kako se u vrijeme banovanja Blaža Mađara rješavao dugogodišnji sukob oko plaćanja desetine zagrebačkom biskupu Osvaldu Thuzu, ban je u rujnu tijekom boravka u Križevcima, gdje je najvjerojatnije čekao i prisustvovao na banskom sudu zakazanom na oktave sv. Mihovila otišao u Đurđevac na sastanak s plemićima

⁷⁴ Prilikom ove prodaje banove su se poslužili pečatima svojih podbanova među kojima se vidi promjena. Naime, Ladislav Weres de Zepes je i dalje ban, a umjesto Ladislava Svetačkog na mjestu drugoga podbana i križevačkog župana sada stoji Ladislav Roh od Deše. HDA, Acta paulinorum, Križevci (dalje: AP, Križevci), fasc. 22, no. 3 (MOL, DL 35668). Za mađarski regist, usp.: Elemér Mályusz, A Szlavoniai és Horvátország közép-korai pálos kolostorok oklevelei az Orsz. levéltárban [Isprave srednjovjekovnih slavonskih i hrvatskih pavlinskih samostana u Državnom arhivu], *Levéltári Közlemények*, sv. 8, Budapest 1930., str. 96-97.

⁷⁵ MOL, DL 100815.

⁷⁶ NAZ, KAZ, ALC, I, G 21, no. 402 (MOL, DF 255648).

⁷⁷ Heller, *Comitatus Crisiensis*, str. 150.

⁷⁸ Heller, *Comitatus Crisiensis*, str. 158.

⁷⁹ AHAZU, D-XV-48 (MOL, DF 231590).

⁸⁰ MOL, DL 66603. Dokument je objavljen u: *Hundayiak kora Magyarországon*, prir. Józef Teleki, sv. 14, Pest 1855., str. 451-453; *A Blagay-család oklevéltára. Codex diplomaticus comitum de Blagay* (dalje: CB), prir. Lajos Thallóczy – Samu Barabás, Monumenta Hungariae Historica – Diplomataria, sv. 28, Budapest 1897., dok. 102, str. 382-384.

⁸¹ MOL, DL 100820.

kraljevine Slavonije. Ban u Đurđevcu 27. rujna 1470. prepisuje i potvrđuje plemićima kraljevine Slavonije ispravu kralja Žigmunda od 25. rujna 1406. upućenu tadašnjem banu Ulriku Celjskom o načinu ubiranja crkvene desetine po modelu koji je određen još za vrijeme biskupa Eberharda.⁸² Izgleda da su se plemići prethodnom potvrdom i prijepisom isprave kralja Žigmunda pripremali za sastanak i dogovor sa zagrebačkim biskupom Osvaldom Thuzom oko desetine jer se pregovori nastavljaaju i sljedeće godine u Zagrebu, gdje 28. veljače 1471. prisustvuje i ban Blaž Mađar. Kako se navedeni spor nije riješio sve do 1488. godine,⁸³ izgleda da je ban samo nastavio diplomatski saslušavati argumente plemića Zagrebačke i Križevačke županije te zagrebačkog biskupa Osvalda oko plaćanja desetine.⁸⁴

Banska vojna djelatnost

Blaž Mađar je još kao kraljev kapetan zauzeo Senj⁸⁵ i vodio sukobe s Frankapanima u studenom 1469. i siječnju 1470. godine,⁸⁶ dok je vojne aktivnosti kao ban Bosne, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije nastavio tek djelomično. S obzirom na to da su sukobi kralja Matije s knezovima Frankapanima temeljem pomirenja prilikom kraljeva boravka u Beču kod cara Fridrika privremeno obustavljeni, glavni fokus vojnih aktivnosti bana Blaža Mađara bio je na vojnim intervencijama protiv Mlečana.⁸⁷ Tako se Mlečani žale da im je ban Blaž Mađar u travnju i svibnju 1470. poharao pet selišta u mletačkom kotaru Vrane.⁸⁸ Međutim, ti sukobi završavaju jer Blaž Mađar šalje u Veneciju dva poslanika kako bi se uspostavila veza između Mletačke Republike i grada Senja. Ban je tražio, a Mletačka Republika pristala da se u Senj ponovno namjesti mletački konzul, da se dopusti trgovina Senjanima s mletačkim podanicima u Istri, kao i da se dopusti dovoženje žita i vina u Senj. Nakon završetka sukoba s Frankapanima i Mletačkom Republikom bilo je naznaka da će ban krenuti u borbu protiv Osmanlija u Bosnu,⁸⁹ no nije poznato jesu li se te vojne akcije izvršile. Kako je Blaž Mađar tijekom 1470. godine većinu vremena proveo u Križevačkoj

⁸² HDA, Privilegia regni, no. 11 (MOL, DF 268072). Objavljeni dokument vidi u: Ivan Kukuljević, *Jura Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, Zagreb 1862., sv. 1, dok. 128, str. 176-177.

⁸³ Sukob oko plaćanja desetine zagrebačkom biskupu Osvaldu se protezao kroz niz godina, tim više što je nakon prvotnih opomena kralja Matije tijekom šezdesetih godina 15. st. slavonskim plemićima da su dužni plaćati tu daću od svojih podanika, a tijekom urote 1470.-1471. sam kralj je naredio plemićima da ju uskrate zagrebačkom biskupu. Kasnije, je pak nakon gušenja urote te pomirbe kralja i zagrebačkog biskupa Osvalda ponovno aktivirano plaćanje tog davanja. O sukobu vidi: Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 178.

⁸⁴ NAZ, KAZ, Acta decimalia, no. 22 (MOL, DF 252051).

⁸⁵ Detaljnije poteze Blaža Mađara kao kraljevog kapetana u sukobima s Frankapanima vidi u: Vjekoslav Klaić, *Krčki knezovi Frankapani. Knjiga prva. Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god. 1480.)*, Zagreb 1901., str. 258-263.

⁸⁶ Isti, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 103.

⁸⁷ Isti, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 104.

⁸⁸ Isti, *Krčki knezovi*, str. 263.

⁸⁹ Isti, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 105.

županiji održavajući svoje banske sudove i vršeći administrativni rad po terenu, izgleda da tijekom 1470. godine ban nije poduzimao neke znatnije vojne aktivnosti. Tek je dolaskom Damjana Horvata kao sudruga u banstvu došlo do nekakvih pokušaja organizacije obrane od Osmanlija kada su banovi navodno kod Rakovca 2. srpnja 1471. pokušali okupiti plemiće na borbu protiv njih.⁹⁰ Očito je povod za ovo okupljanje bila vijest o nadolazećoj osmanlijskoj vojsci koja je i ostvarila prodor u Slavoniju u kolovozu 1471. te izvršila pljačkaški pohod po okolici Zagreba.⁹¹ Izgleda da je i nakon okupljanja plemića kod Rakovca, banska vojna aktivnost i dalje trajala, ali je poprimila oblike kaotičnog ponašanja vojske, s obzirom na to da banu Blažu Mađaru i Damjanu Horvatu 1. listopada 1471. kralj Matija zabranjuje da sa svojim vojnicima ulaze u kuće i na posjede zagrebačkih kanonika, kako su nedavno učinili kada su svoje čete poslali u Varaždinske Toplice, koje su onda ondje počinile razna nasilja i ubile do 20 kaptolskih podanika.⁹² Podatak o nekim vojnim aktivnostima nalazimo i u jednoj kasnijoj ispravi kralja Matije Korvina građanima Gradeca u kojoj se spominje neki top koji je njima povjeren još u vrijeme Blaža Mađara.⁹³ O ostalim kraljevinama za vrijeme Blaža Mađara i Damjana Horvata, s obzirom na nedostatak sačuvanih isprava, možemo samo nagađati. Poznato je u Hrvatskoj i za vrijeme bana Blaža Mađara i Damjana Horvata da se ban ili banovac Pavao Tar brinuo za obranu od Osmanlija, no to nije mogao činiti efektivno, pa su Osmanlije 20. rujna 1471. ipak osvojile grad Počitelj na Neretvi, što ga je branio kapetan Pavao Sandar.⁹⁴

Pobanovi i ostali banovi službenici

U doba samostalnog banovanja Blaža Mađara na mjestu podbanova i križevačkih župana nalaze se Ladislav Svetački i Ladislav Weres de Zepes. Kako je prema pravilu podbanove birao ban,⁹⁵ zanimljivo je prikazati na koji je način Blaž Mađar birao svoje podbanove. Iako se na prvi pogled čini da su podbanovi Blaža Mađara birani iz redova plemstva kraljevine Slavonije, izgleda da se može reći da je to samo djelomično vrijedilo. Tako je za vrijeme samostalnog banovanja Blaž Mađar kao jednog od svojih dvojice podbanova izabrao Ladislava, križevačkog plemića iz obitelji Svetački,⁹⁶ čime se potvrđuje gore navedena tvrdnja, dok u prilog

⁹⁰ ... circa festum Visitationis Beate Marie Virginis (2. srpnja 1471.). Usp.: Baltazar Adam Krčelić, *Historiarum cathedralis ecclesie Zagrabiensis*, sv. 1, Zagreb 1994., str. 213.

⁹¹ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 105.

⁹² Isti, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 106.

⁹³ *Mathias dei gracia Rex Hungarie, Bohemie et cetera fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici et juratis ceterisque civibus civitatis nostri Montigrecensis salutem et gratiam. Intelleximus qualiter nonnulli forent qui illam bombardam nostram Choka nuncupatam quam superieribus temporibus magnificus Blasius Magyar vobis adconseruandi assignavit ...* (10. kolovoza 1474.), AHAZU, D-XV-73 (MOL DF 231616).

⁹⁴ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 106.

⁹⁵ Beuc, *Povijest institucija*, str. 208.

⁹⁶ O navedenom Ladislavu Svetačkom kao i o posjedima obitelji Svetački vidi Vjekoslav Klaić, Plemići Svetački ili nobiles de Zempche (997.-1719.), *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 84, Zagreb 1913., str. 1-66; Pálosfalvi, *The Noble*, str. 229-239.

osobne povezanosti i poznanstva bana Blaža Mađara i tog njegova podbana govori nekoliko drugih podataka. Naime, širom analizom prethodnih službi Blaža Mađara, obiteljskih veza i posjeda njegove obitelji, poznato je da Blaž Mađar svoju karijeru započinje prvotno kao niži plemić u službu Emerika Bubeka od Plešiveca (*Pelsewcz*), transilvanskog vojvode i člana grane Bebek magnatskog roda Ákos, negdje prije 1453. te je bio postavljen za kaštelana Tokaja. Kasnije, nakon smrti Emerika Bubeka, Blaž je ostao u službi Emerikove supruge Doroteje te je bio smješten oko 1455. u kaštelu Jelšava (Ilswa) u županiji Gemer kao familijar (*familiaris*) zajedno s Ladislavom Svetačkim (*de Scempse*) i ostalim nižim plemićima. Ako se zaista radi o Ladislavu Svetačkom, kasnijem podbanu Blaža Mađara, možemo govoriti o tome da ban za svojeg podbana izabrao starog poznanika i druga, koji je zadovoljavao i pravilo o postavljanju lokalnih plemića i posjednika kraljevine na tu funkciju.

S druge strane, i slučaj banova drugoga podbana Ladislava Crvenog (*Weres*) *de Zepes* isto je tako zanimljiv iz dva razloga. Kao prvo, dok je Ladislav Svetački plemić kraljevine Slavonije, koji ima svoje posjede na prostoru Križevačke županije, za Ladislava Weresa to nije moguće sa sigurnošću tvrditi. Kako je dotičnog Ladislava nemoguće sa sigurnošću svrstati u plemiće kraljevine Slavonije, niti utvrditi da je imao posjede na tom području, ostaju nam na raspolaganju zanimljive pretpostavke o njegovu podrijetlu. Pokušaj točnog detektiranja i ubiciranja posjeda *Zepes* na prostoru Kraljevine Slavonije, što se nalazi u imenskom predikatu ovoga podbana, nije dosad urodio plodom, međutim za daljnje istraživačke napore ovdje donosim neke naznake i smjernice. U 14. se stoljeću spominje kako je stanoviti Nikola Crveni (*Veres*) zauzeo predij *Velikefő* obitelji Dersfi od Szerdahelya.⁹⁷ Pregledom isprave od 10. siječnja 1420. o rečenom sporu ustanovilo se da se dotični Nikola navodi kao Nikola zvani Crveni sin Petra (*Nicolaus dictus Veres filius Petri de Velchakonschyna*),⁹⁸ a ubikacija tog posjeda je pokazala da se nalazio negdje blizu Gornjeg Križa (*Velikakeresztúr*), posjeda u Križevačkoj županiji koji je u 15. stoljeću u vlasništvu obitelji Dersfi od Szerdahelya.⁹⁹ Iako ove šture ali jedine naznake ne upućuju i ne daju dovoljno argumenata kako bi se smatralo da Blažev podban Ladislav potječe od gore navedenog Nikole, sigurno je ipak da se ti posjedi nalaze u Križevačkoj županiji, čime bi stajala činjenica da podbanovi moraju biti prema starom običaju pripadnici i posjednici unutar jedne od županija kraljevstva. S druge strane, moguće da je navedeni Ladislav plemić neke druge županije ili da dolazi iz ugarskog dijela kraljevstva. Naime, kako Blaž Mađar zajedno s Pavlom Kiniškim, svojim adaptivnim sinom, 1478. godine daje u zalog svojem vjernom sluzi i familijaru Ladislavu *Weres de Kysfalwa*, neke svoje posjede u županiji Šariš,¹⁰⁰ moguće da je dotični Ladislav

⁹⁷ Árpád Nógrády, *Obitelj Szerdahelyi i Rovišće*, u: *Hrvatsko-mađarski odnosi 1102.-1918.*, str. 68.

⁹⁸ MOL, DL 9229.

⁹⁹ Za ubikaciju posjeda *Velchakonsyna*, vidi: Heller, *Comitatus Crisiensis*, str. 245, *sub vocibus: Velikefew i Wlchakouschyna*, a za posjed *Velikakeresztúr*, vidi: Engel, *Magyarország a középkor végén*, *sub voce: Velikakeresztúr*.

¹⁰⁰ Detalje vidi u: Klaužer, *Croatian-Slovak Connections*.

možda već i za vrijeme banovanja Blaža Mađara njegov familijar, kao i stranac čiji imenski predikat podsjeća na Spiš u Gornjoj Ugarskoj, a koji nije imao posjede u kraljevini Slavoniji, već je došao kao pratnja bana Blaža i vršio funkciju podbana. U prilog ovome bi išla i činjenica da se, s obzirom na to da su podbanovi, između ostalih pravila i trendova, bili instalirani na dužnosti onoliko dugo koliko je dužnost vršio ban koji ih je izabrao, Ladislav Weres nakon završetka banske službe Blaža Mađara više ne spominje u ispravama križevačkih ili zagrebačkih župana.¹⁰¹

Kako je Blaž Mađar prvotno sam obnašao bansku čast, prilikom čega je sam odabrao gore navedene podbanove, dolaskom Damjana Horvata od Litve dolazi do smjene kod osoba koje su vršile čast podbanova. Naime, od dvojice podbanova koje je sam birao, Blaž je očito morao jedan mandat otpustiti na izbor drugome banu, tako da se sam odrekne i makne s funkcije jednoga od svoje dvojice podbanova. Na taj način je Blaž Mađar od svoja dva podbana i križevačka župana odlučio zadržati u službi Ladislava Weresa *de Zepes*, dok je Damjan Horvat za podbana i križevačkog župana izabrao Ladislava Roh od Deše. Zanimljivo je uočiti kako je Blaž Mađar (iako s obzirom na prethodno navedena poznanstva s obojicom podbanova) odlučio ostaviti u službi plemića koji nije imao posjede u Križevačkoj županiji, odnosno kraljevini Slavoniji, dok je Damjan Horvat izborom Ladislava Roha od Deše izabrao upravo plemića iz Križevačke županije.

Isto tako, odredba da je služba podbanova vezana ujedno i za službu križevačkih i zagrebačkih župana¹⁰² za vrijeme banovanja Blaža Mađara vrijedila je tek djelomično. Naime, dok se navedeni podbanovi uvijek u banskim ispravama navode kao podbanovi i križevački župani, nema spomena da ujedno obnašaju i vlast zagrebačkih župana. Iako bi se moglo reći, s obzirom na to da se većina slučajeva rješava u Križevačkoj županiji, da je logično da se titula križevačkog župana navodi dok titulu zagrebačkog župana podbanovi nisu smatrali potrebnom navoditi u ispravi, nekoliko banskih isprava ipak potvrđuje da podbanovi koji su uz tu službu bili i križevački župani nisu istovremeno bili i župani Zagrebačke županije. Tako se u ispravi bana Blaža Mađara od 19. ožujka 1471., kojom ban nalaže zagrebačkom kaptolu da provede istragu o nasiljima što su ih počinili kaštelani i familijari sinova pokojnog Jana Vitovca, kneza Zagorja na posjedima i stvarima sinova Loranda Grebenskog, izdanoj u Zagrebu, navodi da je potvrđena pečatom zagrebačkog župana Ivana *de Gepew*.¹⁰³ Kako se u ispravama prije ovog datuma kao i u onima narednih uvijek, u banskim kao i u ispravama križevačkih župana, kao

¹⁰¹ Čini se da bi se ipak netko poput nekadašnjeg podbana i križevačkog župana ipak spominjao u ispravama kada bi rješavao svoje sporove pred plemićkim sudom ili banom. Isto tako pošto je pregledom županijske službe u navedenom razdoblju uočena tendencija rotacije pripadnika lokalnih plemićkih obitelji, kako križevačke tako i zagrebačke županije bilo na pozicijama župana ili podbanova, s obzirom da se Ladislav Weres ne spominje, teško da je bio pripadnik lokalnog plemstva.

¹⁰² Beuc, *Povijest institucija*, str. 208.

¹⁰³ Za zagrebačkog župana Ivana *de Gepew* u vrijeme samostalnog mandata bana Blaža Mađara, vidi: MOL, DL 103718.

podbanovi i križevački župani navode Ladislav *Weres de Zepes* i Ladislav Svetački,¹⁰⁴ možemo zaključiti kako služba zagrebačkog župana nije bila vezana uz osobu koja vrši službu podbana i križevačkog župana. S druge strane, točno je da je uz službu podbanova i križevačkih župana bila vezana i uz nadzor nad plemićkim sucima (*judices nobilium*) Križevačke županije.¹⁰⁵

Na temelju navedenog možemo zaključiti kako u navedenom periodu banovanja Blaža Mađara podbanovi nisu striktno bili plemići Kraljevine Slavonije, već je odabir podbanova bio izričito volja bana. Kada je ban Blaž Mađar sam obnašao bansku službu, sam je i birao dvojicu podbanova, a dolaskom Damjana Horvata kao sudruga u banovanju, morao se odreći jednoga podbana. Na taj način u navedenom razdoblju, što se vremenskog trajanja vršenja podbanske službe tiče, razlikujemo dva trajanja mandata: jedan podbanski mandat je onaj koji završava kada završi i služba bana, a drugi mandat je onaj koji završava pojavom sudruga u banstvu. Samo trajanje podbanske službe kod banovanja dvojice banova bilo je jednako trajanju onoga bana koji je dotičnog podbana izabrao.¹⁰⁶

Od ostalih privatnih ili službenih sljedbenika bana Blaža Mađara sačuvao nam se samo zapis o njegovu osobnu kapelanu i ispovjedniku Petru (*Petrus presbyter capellanus magnifici Blasii Magyar*) koji u Križevcima 23. studenog 1470. izdaje potvrdu kako je primio 775 florena u ime neke župničke takse (*taxa plebanorum*) od križevačkog župnika Ivana Mikčeca.¹⁰⁷

Banski pečat

Svega dvije isprave koje je izdao ban Blaž Mađar imaju sačuvan pečat, koji je u oba slučaja u lošem stanju očuvanosti (Prilog 1).¹⁰⁸ Kako je postojala odredba da protonotar kraljevine čuva banski pečat koji se sastojao od banova imena (ili samo inicijala) i njegova plemićka grba,¹⁰⁹ pretpostavljam da se banski pečat Blaža Mađara s ispravama izdanih u Budimu sastoji upravo od tih elemenata. Kako je već Ivan Bojničić istražio grb obitelji Mađar, na temelju pečata koji je na svoje isprave stavljala

¹⁰⁴ Za podbanove i križevačke župane Ladislava *Weres de Zepes* i Ladislava Svetačkog, vidi: MOL, DL 100795, 10710; AHAZU, D-XV-38 (MOL, DF 231580), AHAZU, D-XV-40 (MOL, DF 231582).

¹⁰⁵ Za primjer isprava koje su izdali Ladislav *Weres de Zepes* i Ladislav Svetački kao podbanovi, križevački župani zajedno s plemićkim sucima Križevačke županije za vrijeme banovanja Blaža Mađara, vidi: MOL, DL 34916.

¹⁰⁶ Beuc, *Povijest institucija*, str. 208. U prilog ovoj rotaciji podbanova i završetku njihove službe paralelno sa završetkom službe bana koji ih je izabrao govori i podataka da je Ladislav Roh od Deše ostao podban za cijelo vrijeme banovanja Damjana Horvata, a tek završetkom službe potonjeg i on prestaje biti podbanom.

¹⁰⁷ NAZ, KAZ, Arhiv čazmanskog kaptola, Acta Antiqua, no. 3 (MOL, DF 282322).

¹⁰⁸ Isprave na kojima je sačuvan pečat izdavača Blaža Mađara kao bana Kraljevina Bosne, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije su one koje je ban izdao prilikom boravka u Budimu za vrijeme kraljevskog vijeća: od 24. studenog 1471. (MOL, DL 102176) i od 27. studenog 1471. (MOL, DL 45438).

¹⁰⁹ Beuc, *Povijest institucija*, str. 211.

Benigna, kćer Blaža Mađara, kao i na temelju pečata Blaža Mađara kao transilvan-skog vojvode, poznato je da se na njemu nalazi lav s ispruženim šapama (Prilog 2).¹¹⁰

Kraj banovanja Blaža Mađara

Naredna, 1472. godina, označava zaokret u karijeri i banovanju Blaža Mađara. Prvu vijest o njemu te godine saznajemo putem izvještaja čazmanskog kaptola banu Damjanu Horvatu i novoizabranom banu i bosanskom kralju Nikoli Iločkom, kojim se izvještava kako je Blaž Mađar, ban Slavonije, pozvan na sud zbog utjerivanja poreza na kaptolskom dobru Varaždinske Toplice.¹¹¹ Kako se sam Blaž Mađar, pišući 18. ožujka privatnu ispravu iz Ostrogonu (*ex Strigonio*) prepoštu samostana u Jasovu (Gornja Ugarska), potpisuje samo kao ban Dalmacije i Hrvatske (*Blasius Magyar Regnorum Dalmacie et Croatiae banus*),¹¹² kao i u drugoj privatnoj ispravi koju piše 4. travnja,¹¹³ izgleda je negdje početkom veljače prestao vršiti službu bana Slavonije.

Kako je u dosadašnjoj historiografiji postojalo mišljenje da je Blaž Mađar smijenjen zbog navodne upletenosti u urotu protiv kralja, što su je od kasne jeseni prethodne godine vodili mnogi velikaši predvođeni Ivanom Česmičkim i Ivanom Vitezom od Sredne,¹¹⁴ a s obzirom na prethodnu vjernu službu kralju Matiji Korvinu, potrebno je navesti neka razmatranja koja idu protiv stava da je Blaž upleten u urotu. Kao prvo, kralj u to vrijeme boravi u Moravskoj, dakle u blizini Gornje Ugarske i županije Trenčin gdje je Blaž Mađar imao centralne posjede,¹¹⁵ pa bi njegov angažman u uroti mogao rezultirati time da mu kralj brzom intervencijom oduzme te posjede. Kao drugo, s obzirom na to da Blaž u hrvatskom dijelu kraljevstva nije imao nikakve posjede i nikakvih sukoba s kraljem tijekom cijelog svojeg službovanja za života kralja Matije Korvina, ne vidi se koji bi povod Blaž imao za sudjelovanje u uroti. Kao treće, Ivan Česmički je nakon sloma urote i pomirbe s kraljem kažnjen oduzimanjem posjeda i ostalog u znatnoj mjeri dok Blaž u to vrijeme i dalje drži svoje prethodno dobivene posjede bez promjena. Isto tako, čini se da kralj ne bi ustupio položaj transilvanskog vojvode osobi koja mu je bila protivnik. S druge strane, moguće je da je Blaž Mađar bio zapravo svojevrсна kolateralna žrtva Korvinove strategije pridobivanja pristalica urote na svoju stranu, te je morao ustupiti svoje mjesto Nikoli Iločkom, dok je sam zapravo zbog svoje sposobnosti i vojnih vještina premješten na jednako ako ne i više kompliciran teren od navedenih kraljevina – u Transilvaniju. Isto je tako moguće da se zapravo radi o kraljevoj prokušanoj strategiji rotiranja osoba na važnim funkcijama diljem kraljevstva. Kako god bilo, negdje tijekom te

¹¹⁰ Ivan Bojničić, *Der Adel von Slavonien und Kroatien*, Nürnberg 1899., str. 107 (tab. 76).

¹¹¹ Original isprave se nalazi u Kaptolskom arhivu u Zagrebu pod signaturom NAZ, KAZ, Acta Capitula Antiqua, fasc. 60, no. 11 (MOL, DF 256708).

¹¹² MOL, DF 234475.

¹¹³ MOL, DL 95389.

¹¹⁴ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. 4, str. 106.

¹¹⁵ Klaužer, *Croatian-Slovak Connections*.

godine Blaž Mađar završava i svoj mandat bana Dalmacije i Hrvatske, jer se već krajem 1472. godine nalazi u Tordi (*Thorda*) gdje se, izdajući ispravu 30. prosinca, navodi kao transilvanski vojvoda i župan Sikulaca (*wayuoda Transsiluanus et comes Siculorum*).¹¹⁶

Zaključak

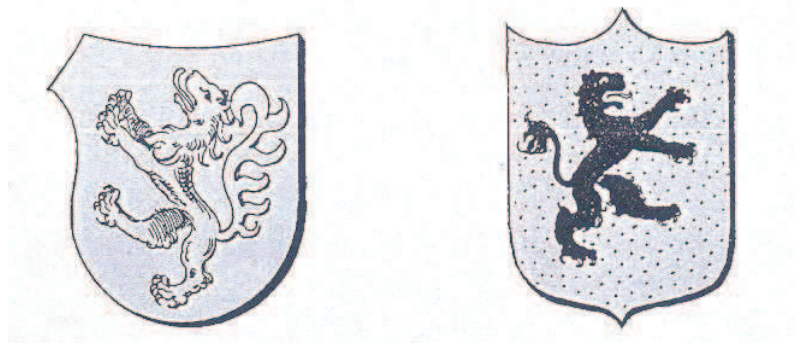
Možemo zaključiti kako je odluka kralja Matije Korvina da na mjesto bana u hrvatskom dijelu Kraljevstva postavi svog iskusnog vojnog zapovjednika bila privremeno ostvareni pokušaj konsolidacije banske vlasti. Banski aparat je funkcionirao uredno, a dolazak drugoga bana nije potaknuo nikakve anomalije u banskoj časti niti sukobe. Podbanovi su se smjenjivali po ključu završetka mandata bana koji bi ga odabrao ili po dolasku sudruga u banstvu. Vojne aktivnosti bana Blaža Mađara nisu evidentne nakon prve polovice 1470. godine, a nisu čak niti značajne za vrijeme zajedničkog banovanja s Damjanom Horvatom. Banovi su pored banskih sudova vršili administrativni posao i na terenu izdajući isprave vezane za razne slučajeve i sporove lokalnog plemstva, pri čemu je evidentno da je fokus takvih terenskih poslova bio unutar prostora Križevačke županije i Kraljevine Slavonije. Na taj je način, čini se, Blaž Mađar, bez obzira na nerazriješene razloge smjene s položaja bana Slavonije, a zatim i Hrvatske i Dalmacije, vrlo uspješno i efektivno odradio povjeren zadatak. U prilog toj uspješnosti govori i činjenica da ga kralj Matija ponovno šalje u borbu protiv Osmanlija na Apeninski poluotok i u pomoć protiv Frankapana osamdesetih godina 15. stoljeća te ga ponovno postavlja za bana Slavonije, Hrvatske i Dalmacije. Međutim, s obzirom na to da između gore rekonstruiranog razdoblja banskog djelovanja do povratka Blaža Mađara u hrvatski dio Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva stoji vremenski raspon od deset godina, to djelovanje spada u neko drugo istraživanje.

¹¹⁶ MOL, DL 28046.

Prilog 1. Pečat s isprave bana Blaža Mađara, 27. studenog 1470. (MOL, DL 45438).

Prilog 2. Grb obitelji Blaža Mađara (Bojničić, *Der Adel von Kroatien*, tab. 76).

Prilog 2. Itinerar bana Blaža Mađara i Damjana Horvata od Litve.

Datum	Mjesto	Tip slučaja	Izvor
1470.			
22. veljače	Križevci	zabrana prodaje posjeda	MOL, DL 100795
19. ožujak	Zagreb	nalog za uvođenje u posjed	MOL, DL 103718
9. svibanj	Križevci	oktavalni sud	MOL, DL 107010
13. svibanj	Križevci	oktavalni sud	MOL, DL 107009
13. svibanj	Križevci	oktavalni sud	HDA, NRA, fasc. 315, no. 32; MOL, DL 33158
2. lipanj	Čazma	potvrda o zalogu	MOL, DL 103726
17. lipanj	Čazma	dogovor o arbitraži rješavanja spora između stranaka koji će se rješavati na nadolazeći blagdan sv. Lovre u Križevcima	HDA, NRA, fasc. 315, no. 33; MOL, DL 33157
20. lipanj	Sredice	saslušanje zajedno s plemićima kraljevine stranaka o nasilju	HDA, NRA, fasc. 53, no. 47; MOL, DL 17025
13. srpnja	Pavlovec	nalog o uvođenju u posjed	MOL, DL 100797
4. kolovoz	Križevci	potvrda pomirbe između stranaka	MOL, DL 103723
27. rujanj	Đurđevac	potvrda plemićima kraljevine isprave kralja Žigmunda o načinu ubiranja desetine	HDA, Privilegia regni, no. 11; MOL, DF 268072
13. listopad	Križevci	potvrda pomirbe između stranaka	MOL, DL 100802
24. studeni	Budim	rješavanje spora između transilvanijskog vojvode Ivana Pangraca od Dengelega i križevačkih plemića Petra od Gudovca i Ladislava sina Hermana Grebenskog	MOL, DL 102176
27. studeni	Budim	rješavanje spora između transilvanijskog vojvode Ivana Pangraca od Dengelega i križevačkih plemića Petra od Gudovca i Ladislava sina Hermana Grebenskog	MOL, DL 45438
1471.			
22. siječanj	Križevci	oktavalni sud	MOL, DL 100804
24. siječanj	Križevci	oktavalni sud	MOL, DL 100805
25. siječanj	Križevci	uvođenje u posjed	MOL, DL 100808
31. siječanj	Zagreb	saslušanje spora između plemića križevačke i zagrebačke županije s zagrebačkim biskupom Osvaldom oko plaćanja desetine	NAZ, KAZ, Acta decimalia, no. 22; MOL, DF 252051
02. veljače	Zagreb	izvještaj o rješavanju spora oko posjeda pred protonorarom kraljevine Slavonije	MOL, DL 103728
05. veljače	Križevci	zabrana ulaska u posjed	AHAZU, D-XV-38; MOL, DF 231580
1471. (zajedno s Damjanom Horvatom)			
14. svibanj	Križevci	oktavalni sud	MOL, DL 107012
31. svibanj	Hrsovo	prodaja posjeda	HDA, AP, Križevci, fasc. 22, no. 3; MOL, DL 35668
25. lipanj	Rovišće	prodaja posjeda	MOL, DL 100815
02. srpnja	Rakovec	okupljanje plemića na obranu od Turaka	Krčelić, <i>Historiarum cahtedralis</i> , sv. 1, str. 213
29. srpnja	Zagreb	nalog za uvođenje u posjed	NAZ, KAZ, ALC, Ser. I, G 21, no. 402; MOL, DF 255648
20. kolovoz	Pavlovec	potvrda o vraćenom zalogu	AHAZU, D-XV-48; MOL, DF 231590
12. rujanj	Donja Zelina	istraga o nasilju	CB, dok. 102, str. 382-384
11. listopad	Križevci	uvođenje u posjed	MOL, DL 100820

Vedran Klaužer

The Agency of Blaise Magyar, the Ban of Bosnia, Dalmatia, Croatia and Slavonia, during his First Term of Duty (1470-1472). A Contribution to Research into Performing the Duties of a Ban in the Late Fifteenth Century

Summary

In the article, the author explores the activities of Blaise Magyar, a military commander of King Matthias Corvinus, who became the Ban of Slavonia, Croatia and Dalmatia in 1470 and performed this duty until 1472. Therefore the main focus of the research is based on detecting and interpreting the administrative, judicial and military activities of Blaise Magyar during his service. The judicial activities of the aforementioned ban are presented through the judicial procedures of the octaval courts, in which the highest judicial instance was the ban himself. The courts sat regularly in session four times per year in the seats of major Slavonian counties, i.e. in Križevci or in Zagreb. Other administrative activities that were not associated with the institution of the octaval courts were performed by the ban while perambulating the areas of the County of Križevci and of Zagreb in the period between his presiding over the octaval courts. Since the period covers turbulent times, in which the king was still trying to consolidate his royal power and authority over various rebellious noblemen, with the constant presence of the Ottoman threat, the author also depicts the political and military activities of Ban Blaise. Simultaneously with the process of the king's strategy of installing two persons simultaneously in the position of Slavonian ban, the author also places an emphasis on the activities of Blaise Magyar when sharing his office and dignity with Damian Horvat of Litva. Considering that every person installed in the position of the ban had the right to elect his own vice-ban, the author provides an explanation of the system of their appointments as it worked in practice. Another important emphasis is placed on the question of the ban's itinerary (depicted in Appendix 3) and the usage of the ban's seal as an important sign of the ban's power.

Key words: Blaise Magyar, Ban of Bosnia, Dalmatia, Croatia and Slavonia, itinerary, vice-ban, the fifteenth century